

Geschiedenis van deze terp

1902

2023

Kerk en toren van Harich, gefotografeerd voor 1902 toen de gemetselde stenen spits met leien bekleed werd.

Van deze Toren, van deze Kerk

- Deze foto links uit 1902- rechts recent vanaf ongeveer dezelfde plaats

- Het verhaal gaat over de geschiedenis van deze plek, de terp Harich, het kerkgebouw, de toren, kerkhof en het toegangshek. Een plek met veel historie.

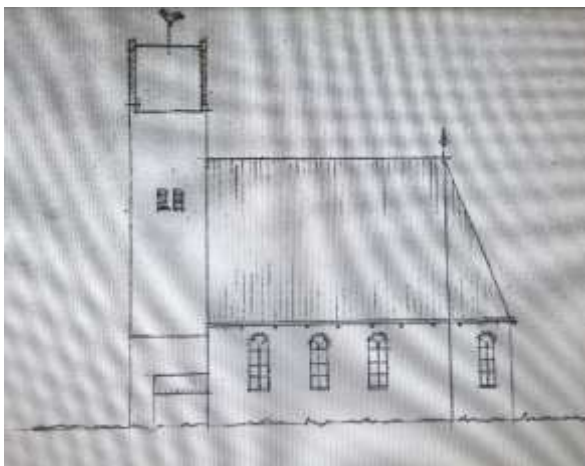
Wat zou hier op deze hoge terp in Harich geweest zijn, voordat Bonifatius in Friesland het christelijk geloof bracht.

-
-
-
-
-

- **Met de uitbreiding van** het kerkhof in 1870 werd een gedeelte van de ringmuur gesloopt. Daar werden 8 potten gevonden, gebruikt als fundatie voor de muur, met overblijfselen van zeer jonge kinderen. Er werd gespeculeerd waar dit weg kwam. Ditzelfde vond men 80 jaar later ook in Tjerkgaast. Archeoloog Glazema zocht dit uit en gaf aan dat het mogelijk was dat dit

kwam omdat het vroeger gewijde/heilige offerplekken waren.

- **In 1245** wordt voor het eerst vermeld dat Harich een kerk had, RK, gewijd aan de heilige Laurentius. Diaken in Rome, heel interessant om zijn geschiedenis op te zoeken.

- **De kerk met toren:** De toren is op gebouwd met zacht tufsteen uit de Eifel. Net als de Dom uit Utrecht. Hoe men deze tufsteen hier heen vervoerde mag een raadsel zijn, omdat Harich niet aan de grote rivier ligt.

-
-
-
-

De Toren is rond 1683 verhoogd te zien aan de muur, ook de oude klokken toen zijn omgesmolten, de nieuwe hoger opgehangen. De oude galm gaten (cirkel) werden dicht gemetseld.

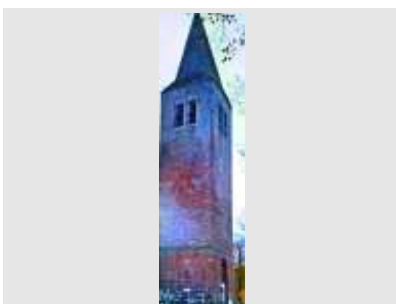
In **1683** is de spits van gemetselde steen opgebouwd. 3 van de ruim 700 kerken in Friesland hebben dit. Harich, Surhuizum en Oudega SM.

Klokken., in die tijd een belangrijk communicatie middel. Hoe laat was het? Sloeg de klok 4 uur, dan kon je melken of.. Luide 's morgens 9 uur de grote klok, dan was er een man uit het dorp overleden, luide de kleine klok dan was er een vrouw overleden. Toen de manier van communiceren.

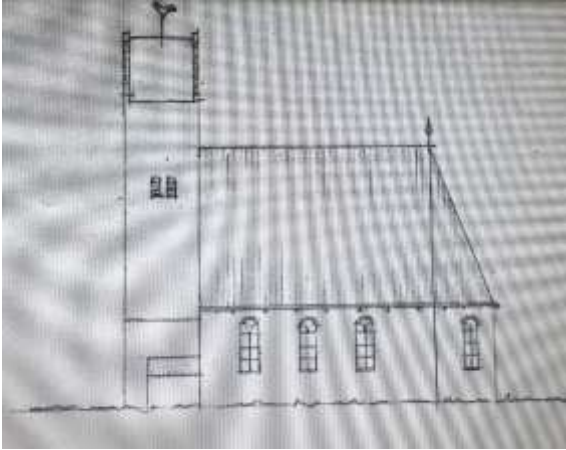
Ds Muntingh heeft **het Latijnse opschrift vertaald:**

Terwijl de alles vernielende ouderdom(400 jaar) mijn gedaante geheel had misvormd en verbroken, zoo heeft de tegenwoordige vroomme ijver des volks mij weder in deze gedaante hersteld, opdat ik de Christelijke vergadering door mijn geklank samen roepe, opdat ik de voorbij snellende uren zou aankondigen. De bezetter heeft in de oorlog de klokken meegenomen, gelukkig niet omgesmolten en ze zijn terug gevonden en teruggezet.

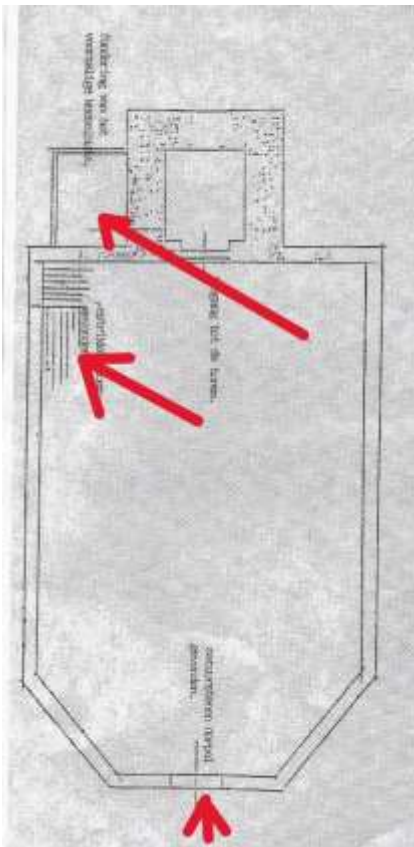

Rond 1800 heeft Napoleon veel kerktorens geannexeerd. O.a. Harich. Hij gebruikte deze torens om troepen bewegingen van de vijand te volgen. In die tijd kon je uit de toren van Harich van tot Wijckel kijken. De kerk staat hoog op een terp, er wordt gezegd in oude geschriften dat de drempel van de kerk, even hoog is als de haan op de toren van Elahuizen.

De kerk.

Deze tekening is zeer waarschijnlijk van de oorspronkelijke kerk die hier in 1245 is gebouwd. We zien naast de toren ook het knekelhokje

Op deze plattegrond van de kerk zien we dat de ingang van de kerk was waar nu de preekstoel staat.

Naast de toren het knekelhokje dat in oktober 1809 is afgebroken

En de middelste pijl is van de vloer met zerken die ook weer is gevonden met de aanleg van de kachel in 1964.

1245

1721

vanaf 1245 is hier een katholieke kerk geweest. In 1336 is sprake van dominus **Petrus te Harich**, Mogelijk was hij pastoor alhier.

Harich was de hoofdplaats van de grietenij Gaasterland. Een heel uitgestrekt dorp van Rijs tot het Slotermear, tussen de Luts en de Rien. Hoofdplaats is ook de reden dat veel belangrijke, invloedrijke bestuurders met hun naam aan deze kerk/begraafplaats zijn

verbonden. In de 16^e eeuw waren veel kerken in verval. Ook hier in Harich. Het kan een verklaring zijn dat het katholiekisme in verval was en slecht onderhoud van de kerken het gevolg was. Rond 1580 werd het katholieke geloof verboden in Friesland. Toen is deze kerk door hervormers overgenomen. Op 10 mei 1662 is deze kerk ingestort. Herbouw koste ook toen veel geld. Begroting was 3400 gulden. Men vroeg de Friese staten 1500 gld. Dit werd 750. De ingelanden (lees inwoners) van Harich brachten de rest bijéén.

Ook zullen de voorname inwoners hebben bijgedragen getuige de gedenksteen van burgemeester Scheltinga boven de ingang. Anekdote: Toen de kerk was ingestort werden er geen kerkdiensten gehouden. De afbraak verliep vlot, maar de herbouw ging de classis Sneek niet snel genoeg. Er werden geen diensten gehouden, **ds Milesius** werd

ter verantwoording geroepen, hij verscheen niet uit vrees voor een berisping.....

Het interieur. Eenvoudig, toch waren er vroeger geschilderde glazen die geschonken waren in 1663 door Friese en bestuurlijke colleges. Waar die gebleven zijn??

In de consistorie hangt een wandbord met het laatste avondmaal. Dit hoort bij de oude inventaris!!

De preekstoel dateert uit 1664 en koste destijds 100 gulden. Deze is nog steeds bewaart gebleven. **Er zijn verschillende** restauraties uitgevoerd door de jaren waarvan in het oog springend 1873.

De preekstoel is toen met toestemming van JKHR v Swinderen verplaatst, van de zuidoostelijke kant, voor en op de grafkelder van de fam Rengers. Er zijn houten vloeren over de stenen vloer gelegd en gordijnen opgehangen.

Ds Reneman die om gezondheidsredenen met emeritaat ging bleef in Harich wonen omdat hij hier bezittingen had, later werd hij kerkrentmeester en betaalde de gehele herinrichting uit eigen beurs. Hij was getrouwd met Maria Jacoba van Iddekinge, haar moeder was een van Swinderen. De grote grijze kachel stond hier net voor de banken en in mijn herinnering: loei heet. In 1964 werd deze kachel vervangen. Bij het graven van een gat voor

de verwarmingsketel, konden 2 middeleeuwse vloerniveaus waargenomen worden. In de halve meter grond tussen de beide niveaus werden tufsteen resten gevonden. Ongeveer 25 cm boven het hoogste niveau bleek een plavuizen laag te liggen, waarschijnlijk de vloer van de kerk van voor 1662. In 1973 precies een eeuw later werd weer een restauratie uitgevoerd zodanig dat het typische 19^e -eeuwse karakter uit 1873 gespaard bleef.

De brand in 1979

.... Dit had een grote impact in heel het dorp. Het was kerstnacht, het hele interieur ging verloren op de preekstoel na. We zijn nog altijd heel dankbaar dat er niemand in de kerk was... Toen ieder van de grootste schrik was bekomen, kwam de toekomst met herstel. We mogen respect hebben voor de

kerkrentmeesters van toen, wat een zorg en wat een klus. En architecten bureau Kroes uit Lemmer met Jelle de Jong als uitvoerder. En dan niet te vergeten alle vrijwilligers. Er was financieel een gat van 2 ton in de begroting. Een concert met o.a De Dobber, meerdere acties en bijdragen van de bevolking, dichtten dit gat .

Wat een klus. Tevens werd er vloerverwarming aangelegd. Op 7 juni 1981 is de kerk feestelijk in gebruik genomen. Er werd verzameld in Ons Gebouw, na een toespraak liepen we naar de kerk om deze te aanschouwen. De diensten waren nog met een elektronisch orgel.

Het orgel

Het oude orgel , een Steenkuyl-orgel: dat verbrand is, is hier in een feestelijke dienst op 17 juli 1898 in gebruik genomen met psalm 150: looft god met bazuin geklank. Hiervoor werd a capella gezongen, men dacht eerder dat: Muziek zou afleiden van de ernstige inhoud van de liederen.

Er was iets wat niet klopte met dit orgel. Men begreep niet dat de middentoren met kind en beschermengel bij dit orgel hoorden. Hans Willems van de Stichting Alde Fryske Tsjerken heeft dit nog eens uitgezocht. Uit Amsterdam kwamen bijzonderheden. Het bleek een 2^e hands/3^e hands orgel te zijn dat eerst dienst had gedaan als nood orgel. Als laatste in een weeshuis van de hervormde diaconie aan de Zwanenburgerstraat. Het is wel bijna zeker dat daar ook het kind en beschermengel vandaan komen.

Het nieuwe orgel is gebouwd door Bakker & Timmermans uit Leeuwarden. Prachtig orgel zeggen de kenners. Dit was na de brand, 7 mei 1982 gereed.

Grafkelders

De grafkelders. 2 in Harich. Beginnen bij de fam Rengers. Deze bevindt zich onder het koor van de kerk. Op de foto is ook duidelijk de trap te zien. In deze grafkelder liggen verschillende bewoners van “**Huize Rijs**” begraven. **Op het monument** staan de namen van wie hier

begraven zijn. Onderdeel is witmarmeren sarcofaag die aan hen herinnert. **Buiten herinneren** de ontluichtigsbuizen ook aan deze kelder.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_grietmannen_van_Gaasterland

<https://www.genealogieonline.nl/genealogie-richard-remme/l38672.php>

Ook de grafkelder van de fam v Swinderen. Gebouwd nadat er niet meer in de kerk begraven mocht worden. Deze licht achter de kerk op de begraafplaats. Verdere informatie: lees verder

Documentatie v Swinderen

https://www.parlement.com/id/vg09ll9x42tq/g_r_g_van_swinderen

<https://www.geschiedenisgaasterland.nl/langsdeluts-balk/>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Gerard_Regnier_Gerlacius_van_Swinderen

Belangrijk te weten, de fam v Swinderen heeft veel betekend voor de werkgelegenheid en daarmee tegen de armoede in Gaasterland!

18 Verder zijn er, naast moeilijk te ontcijferen zerken, enkele te zien met de namen van Neeltje Idses Popma, in 1825 overleden en Cornelia de Bij, die op 28 november 1763 overleed. GRAFKELDERS Bij de kerk van Harich bevinden zich twee grafkelders. De eerste, die van de familie Rengers, is de oudste. De grafkelder bevindt zich onder het koor van de kerk. Verschillende bewoners van het vroegere Huize Rijs vonden er een laatste rustplaats. In de kerk in een monument zichtbaar dat aan hen herinnert. Onderdeel van het in 1778 geplaatste monument is een witmarmeren sarcofaag waarop familiewapens zijn te zien. Hierop valt af te lezen wie er liggen begraven. Te lezen zijn de namen van Ulbo Aylva Rengers die in 1787 overleed en Nicasia van der Hear die in 1778 stierf. Een obelisk met zandloper vormt het symbool van het aardse leven. Het monument wordt overvleugeld door een boog met kroon en ervoor is een hekwerk geplaatst. Opvallend zijn de pilasters aan weerszijden met daarop onder meer doodskoppen. Op medaillons zijn nog de namen te lezen van Albert Aemillus Rengers, overleden in 1811 en Francina Godardina Constantia van Lynden van Lunenburg, overleden in De grafkelder is in 1848 definitief gesloten; van buiten met een steen, van binnen met twee koperen deuren. De tweede grafkelder, die van de familie Van Swinderen, is gelegen tegen de achtergevel van de kerk en met een hekwerk omsloten. INFORMATIE (versie 20 juni 2016/LR) 18

19 De toegang tot de kelder wordt afgesloten door een zware zerk waarop slechts de tekst 'Grafkelder, van Rijs. Der Fam. Van Swinderen' te lezen is. Onder de zerk bevindt zich een portaal met toegang tot de grafkelder. Er bevinden zich in de grafkelder twee ruimten. Via de eerste is de andere bereikbaar. Beide worden van elkaar gescheiden door twee koperen deuren die afkomstig zouden zijn uit de kruiskamer van een oorlogsschip waarop jonkheer Gerard van Swinderen als marineofficier had gevaren. Achter de deuren de elf graven, allen voorzien van zilveren platen met opschriften. De grafkelder werd aangelegd voor de familie Van Swinderen die in Huize Rijs woonde. Jonkheer Gerard van Swinderen besloot hiertoe nadat wettelijk werd bepaald dat begraven in de kerk niet meer was toegestaan. In 1848 werd dat verboden. De eerste die een laatste rustplaats vond in de grafkelder was de in 1795 geboren jonkvrouw Constatia Johanna van Swinderen. Na haar dood in 1859 werden er nog tien familieleden bijgezet. INFORMATIE (versie 20 juni 2016/LR) 19

Wat heeft ook gespeeld op deze terp door de jaren heen:

In 1517 is de kerk door plunderslaars in de brand gestoken.

1825 de Stormvloed.
Deze terp was een toevluchtsoord. Het water stond tot aan de trap

van het hek . In de zijgevel van het raadshuis in Balk zitten op de hoek naar de dubbelstraat 2 spijkers boven het raam, welke aangeven hoe hoog het water in Balk stond. 2,5 tot 3 mtr. Er is een verhaal dat Geeske Johannes vd Bles tijdens deze storm is geboren op 10-02-1825. Deze verhalen staan beschreven in “Klif en Gaast” van HWG december nummer van 2024 door 2 nazaten.

Ook de Hoekse en Kabeljauwse twisten / schieringers en vetkopers, zijn deze kerk niet bespaart gebleven.

Anekdoten van 3 predikanten:

Op dit bord staan 3 predikanten gemarkeerd. De bovenste J.C. Sylvius (staat niet op het bord) was hier predikant voordat Harich een zelfstandige gemeente was. Maar eerst: **Ús Ds Cock**, vrijzinnig zei men, hield in Leeuwarden een preek over de liefde. Dit zorgde voor veel ophef en raboelje. **Ds Muntingh**, deze heeft hier 46 jaar gestaan. Hij was tevens archeoloog, heel interessant. Gedenksteen ligt op het kerhof. Ds

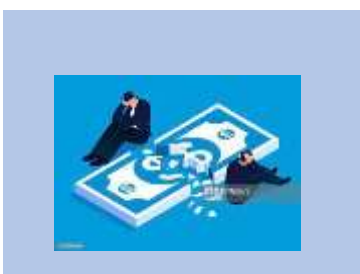
Reneman is al voorbij gekomen.

Dominee Johannes Cornelius Sylvius. (voor dat dit predikanten bord

begon, waren we een gemeente samen met Balk en Sondel) en hij was hier predikant. Hij was een volle neef van Saskia van Uylenberg, de vrouw van Rembrandt van Rijn. Dominee Sylvius trad op als voogd van Sakia en doopte later ook het tweede kind van Rembrandt en Sakia. **Een portret** schildering van

Sylvius geschilderd door Rembrandt hangt in het fries museum.

En niet vergeten de financiën van de kerk door de eeuwen heen. Een groot probleem, wat niet logisch lijkt met zoveel vooraanstaande leden. Vóór 1600 staat in de kronieken dat de “Harich een rijke pastorij” had. Daar leek even later weinig van over. Rond 1765 werden de landerijen die in bezit waren verkocht.

1795 werd door de financiële armoe, het beheer van de kerk, toren en

pastorie over gedaan naar de dorps-armvoogden (diaconieactief uit het dorp), die zagen er ook geen brood in en 1818 werd het terug gegeven.. zo gaat het nog door. 1 grote armoede en zorg.

Ook een belangrijke datum:

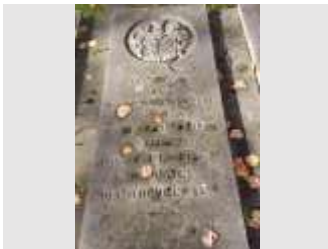
In Ruigahuizen staat geen kerk meer; deze werd omstreeks 1750 afgebroken. In september 1816 werden de kerkelijke gemeenten van Harich en Ruigahuizen samengevoegd.

Het kerkenpad tussen de Harichsterdyk en de provinciale weg herinnert daaraan. Deze kwam vóór de ruilverkaveling uit op de betonnen brug die Harich met de Coendersingel van Ruigahuizen verbond.

Geschiedenis begraafplaats: Voor 1850 stond op dit kerkhof maar een enkele zerk. Er werd in de kerk begraven. In 1848 is dat verboden en toen is ook de grafkelder van de fam Rengers gesloten.

Hierboven de zerken van de

familie graven van Poppens, boter handelaar, Fam Tromp. De fam vd Goot. Mooi zijn de familie wapens die op de grafzerken staan. Mensen die veel betekent hebben voor de gemeenschap van Harich e.o.

Ook de grafkelder van de fam v Swinderen. Gebouwd nadat er niet meer in de kerk begraven mocht worden. Onder de grote zerk bevindt zich de toegang. In de grafkelder zijn 2 ruimten. Beide worden van elkaar gescheiden door 2 koperen deuren die afkomstig zouden zijn uit een kruitschip waar jonkheer

Gerard van Swinderen als marine officier heeft gevaren. Achter de deuren zijn 11 graven, allen voorzien van zilveren opschriften.

De Euridice het schip waar Gerard Regnier Gerlacius van Swinderen als luitenant ter zee opvoer.

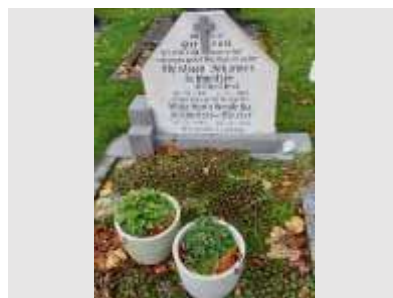
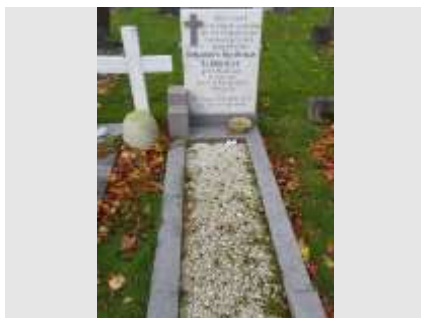
Zeer waarschijnlijk zijn de deuren in de grafkelder afkomstig van dit schip.

De sleutel van deze deuren is bij de fam v Swinderen. **Het prachtige kistje** met een briefje waar opstaat dat dit de sleutel is van de deuren in de grafkelder

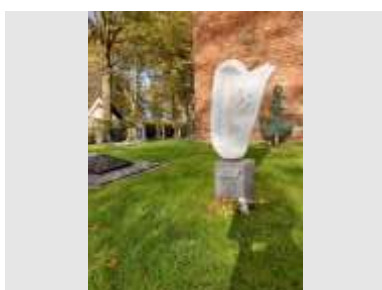
In 1958 werd Jonkvrouw Quirina Jacoba Johanna van Swinderen bijgezet.

De oorlogsgraven van de fam Schweitzer. Johannes (Joop) Schweitzer is bij een Duitse razzia in Elahuizen op 4 augustus 1944 om het leven gekomen. Zijn ouders zijn naast hem begraven. Er is een mooi boek over verschenen, waarbij zijn geschiedenis en die van zijn ouders goed is omschreven door Aletta Stevens een neef van Joop.

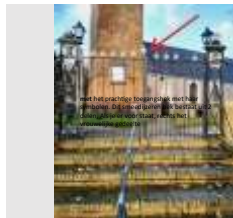

De deur van de toren. Een grote ronde boog boven de deur. Binnen in de toren zien we deze boog op de achtermuur en in de hal van de kerk achter de trap is deze zelfde boog weer te zien. De Toren die alles heeft meegemaakt vanaf de 11^e eeuw.

Naast de ingang van de kerk staat het **monument van het kind zonder naam**. Lies Schotanus heeft dit prachtige monument

gemaakt, wat recht doet aan het verdriet dat veel gezinnen hadden en hebben met de geboorte van een levenloos kindje. Heel goed dat dit monument zo een mooie prominente plaats bij deze kerk heeft! Sûnder Namme gien, mar nea ferjitten.

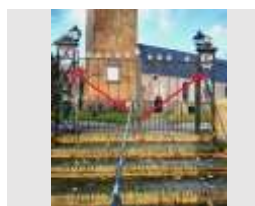

Het prachtige toegangshek met haar symbolen. Dit smeedijzeren hek bestaat uit 2 delen. Als je er voor staat, rechts het **vrouwelijke** gedeelte, links het

mannelijke met als symbool de dennenappel, in het Latijns: PINUS. Dit staat voor: Nageslacht/vruchtbaarheid, geconfronteerd met het overlijden van een naaste voelde men hoe belangrijk kinderen waren.

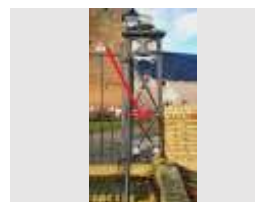
Boven het traliewerk: gevleugelde lansen, waarschijnlijk symbool voor het bevechten en verdedigen van het hemelrijk.

Aan weerskanten twee gekruiste zeisen, de dood wordt ook wel de man met de maaier genoemd, die oogst aan het eind der tijden.

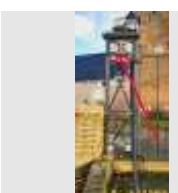
In de gekruiste zeisen bevindt zich het symbool van de slang. De slang die in zijn eigen staart bijt en op die manier een eeuwige cirkel vormt, de kringloop van de natuur.

Daaronder twee omlaag gerichte toortsen. De omgekeerde fakkel was in de oudheid het symbool voor het gedoofde leven.

De brandende fakkel midden in het hek verwijst is juist weer naar hernieuwd leven, een teken van de wederopstanding.

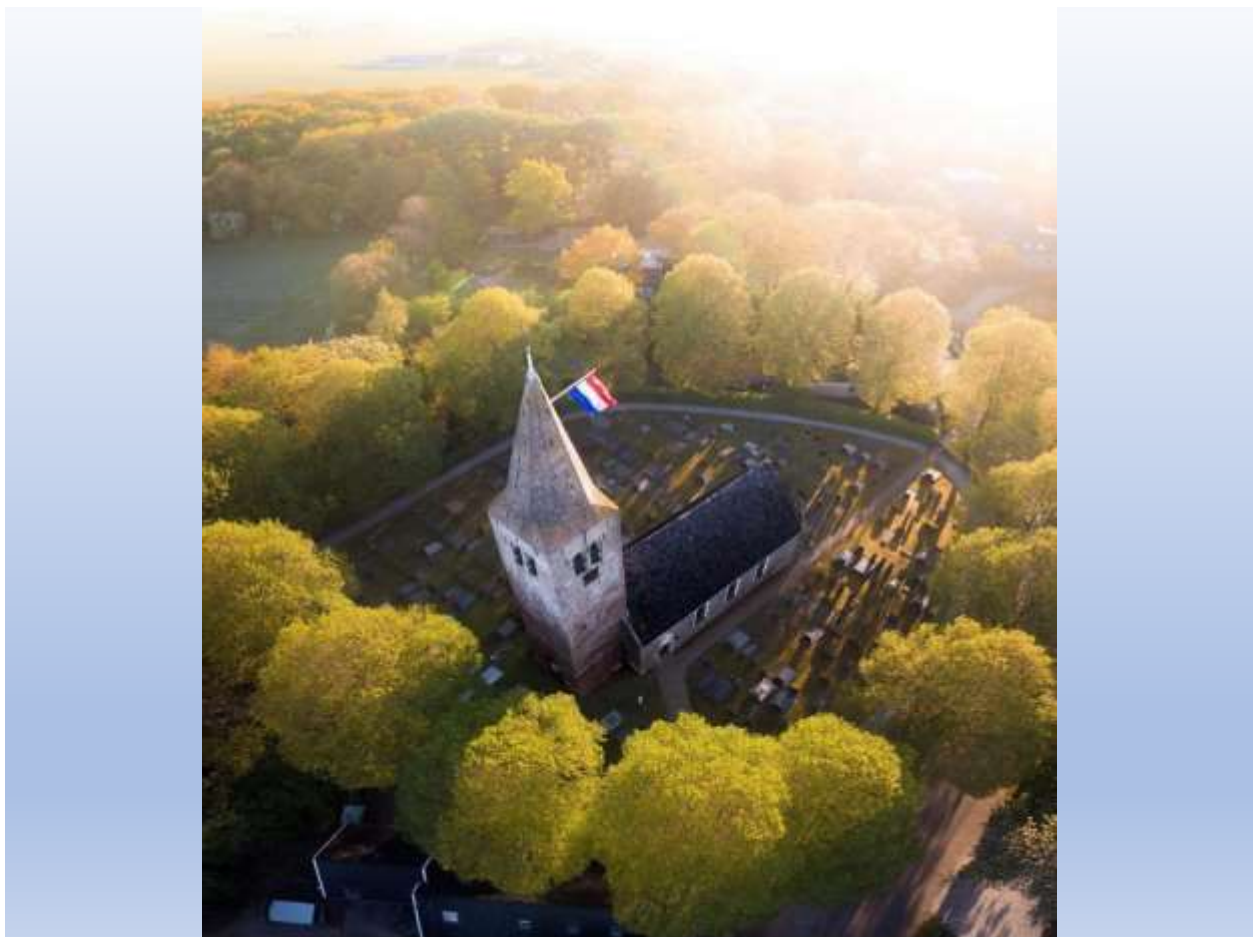

Boven op de hekken de zandloper. Het symbool van de

kortstondigheid van het leven en het onvermijdelijke stervensuur!! De vleugels daar omheen zijn het symbool van het vervliegen van de tijd. Links de vleugel van de duif: de dag, rechts van de vleermuis: de nacht.

Helemaal boven op de hekken; de vlinder, het symbool van het wonderlijke verschijnsel, dat uit een pop een vlinder ontstaat. Een levenstoestand waarvan het 1 overgaat in een andere. De dood als een soort 2^e geboorte naar een andere levensvorm, lees - het hiernamaals.

Historie van deze terp en de kerk met begraafplaats samengesteld door Durk Tuinier.